

فصل سوم

طرح تدریس برای فصل سوم

کتاب جغرافیا (۱)

سال دوم متوسطه

فاطمه کامل

دبیر جغرافیا - همدان

مقدمه

طرح موجود تلاشی است به منظور طراحی آموزشی برای کتاب جغرافیای (۱). این طرح با توجه به شیوه‌های طراحی آموزشی تهیه شده و به عنوان نمونه، برای دو فصل از کتاب، قسمت‌های زیر در نظر گرفته شده است:

۱. اهداف (شامل هدف‌های شناختی، روانی-حرکتی، عاطفی، و فراشناخت)

۲. تجربه‌های یادگیری

۳. شیوه و روش تدریس مناسب هر

فصل

۴. فضا سازی کلاس با توجه به موضوع و شیوه تدریس
۵. انگیزه سازی برای یادگیری بهتر و پایدارتر
۶. ارزش یابی برای آگاهی از چگونگی تدریس و یادگیری
۷. مدل طراحی آموزشی.

طرح تدریس

طرح تدریس یا برنامه ریزی درس، اساساً سازمان دهی دقیق و منطقی یک سلسله فعالیت‌ها و مطالب آموزشی است که برای تدریس یک موضوع خاص باید مطرح شوند. هر طرح تدریس خوب، فعالیت‌ها و مطالب را به قسمت‌هایی تقسیم می‌کند که می‌توان هر قسمت را در یک جلسه درس آموزش داد.

امروزه، معلوم شده است که فرایند آموزش پیچیده‌تر از آن است که صاحب نظران آموزشی در گذشته تصور می‌کردند. در واقع، هر فرایند آموزشی از مجموعه عناصر مرتبط با هم که به صورت یک کل هستند و رفتار واحد دارند، تشکیل شده است. هدف از این ارتباط به هم پیوسته و اعمال هماهنگ، نیل به نتیجه دلخواه و موفقیت آمیز است. برای رسیدن به چنین مقصودی باید هدف یا انتظارات آموزشی معلم معین شود، تا

پس از تدریس بتوان، میزان دست یابی به آن‌ها را، با ارزش یابی رفتارهای عینی و قابل اندازه گیری دانش آموزان معلوم کرد. باید به خاطر داشت که تدریس معلم، در میان مجموعه فعالیت‌های یادگیری دانش آموزان، تنها یک روش آموزش محسوب می‌شود. در حالی که مهم‌ترین وظیفه معلم، تهیه و سازمان دهی آن گونه تجربه‌هایی است که در عمل، دانش آموزان را به سوی تغییرات مطلوب و مشخص رهنمون شوند و در عین حال، انگیزه و تحرک یادگیری را در آنان به وجود آورند. به این ترتیب می‌توان ادعا کرد که هر طرح تدریس به سه سؤال اساسی پاسخ می‌دهد:

۱. چه چیز باید آموخته شود؟ (هدف‌های آموزشی)
۲. برای رسیدن به سطح یادگیری مطلوب، مواد و راهبردهای

آموزشی مناسب کدامند؟ (روش ها، مواد و وسایل)

۳. چگونه متوجه تحقق یادگیری مطلوب در دانش آموزان خواهیم شد؟ (ارزش یابی)

انواع طرح های تدریس

طراحی ممکن است برای یک سال، یک ترم، یک ماه، یک هفته، یک روز و یا یک ساعت باشد. در طرح های تدریس بلندمدت که با توجه به زمان تنظیم می شوند، رابطه بین هدف نهایی و هدف های هر طرح کوتاه مدت، باید مشخص شود. به عنوان مثال، برای طرح های هفتگی باید تابع هدف های ماهانه و یا سالانه باشیم. در طرح تدریس، همیشه باید ستونی را برای درج تجربه های جدید در نظر گرفت.

مراحل تنظیم طرح تدریس سالانه

در شروع سال تحصیلی، با مشخص شدن ساعات درس و کلاس ها می توان یک طرح تدریس سالانه تهیه کرد که دارای مراحل زیر باشد:

۱. نوشتن هدف کلی ماده درسی و تنظیم منطقی هدف های جزئی با ماه های سال؛
۲. تهیه تقویم زمانی و مشخص کردن تعطیلات رسمی و اوقاتی که به خاطر امتحان ممکن است، تدریس صورت نگیرد؛
۳. تقسیم محتوای درس بین اوقاتی که برای تدریس مشخص شده است و براساس ساده و یا مشکل بودن درس، زمان معینی را برای تدریس در نظر می گیریم.

مراحل تنظیم طرح تدریس روزانه

طرح تدریس روزانه شامل مجموعه فعالیت هایی است که معلم برای تحقق یک یا چند هدف آموزشی پیش بینی کرده است. یکی از انواع آن به شرح زیر است:

۱. تعیین موضوع درس؛
۲. مشخص کردن هدف کلی؛
۳. مشخص کردن رئوس مطالب و مفاهیم؛
۴. تعیین هدف های جزئی؛
۵. تعیین هدف های رفتاری و مشخص کردن رفتار ورودی (آزمون پیش دانسته)؛
۶. آزمون تشخیصی؛
۷. تنظیم هدف های رفتاری براساس نتایج آزمون تشخیصی؛
۸. تعیین مراحل تدریس و تنظیم محتوای درس شامل: آمادگی و ایجاد انگیزه برای انجام تکالیف درس قبل، معرفی دقیق موضوع، ارائه درس، جمع بندی مطالب، ارزش یابی تکوینی، و تعیین تکلیف جلسه بعد؛

۹. گزینش روش؛

۱۰. انتخاب مواد کمک آموزشی مناسب؛

۱۱. مشخص کردن فعالیت دانش آموزان؛

۱۲. زمان بندی دقیق؛

۱۳. تعیین نظام ارزش یابی (بسیار مهم)؛

۱۴. درج تجربه های جدید به دست آمده.

نمونه طرح تدریس

الف) آب ها

هدف های شناختی

انتظار می رود، پس از پایان درس دانش آموز بتواند:

۱. مشکلات و محدودیت های مربوط به آب را تجزیه و تحلیل کند.
۲. گردش آب را در طبیعت توضیح دهد.
۳. وضعیت آب های ایران را با میانگین جهانی مقایسه کند.
۴. نمودارهای مربوط به بارندگی و تبخیر سالانه را برای قاره ها، با استفاده از داده ها ترسیم کند.
۵. پراکندگی نامساوی ریزش های جوی در جهان و ایران را روی نقشه تفسیر کند.
۶. در روش قدیمی و جدید برای بهره گیری از منابع آب در ایران را نام ببرد.
۷. منابع آب استان محل زندگی خود را شناسایی و دسته بندی کند.
۸. اهمیت آب در زندگی بشر را توضیح دهند.
۹. آب های شیرین و شور را از نظر حجم مقایسه کند.
۱۰. اشکال مختلف حجم آب های جهان را به صورت نمودار بنویسد.
۱۱. علت محدودیت منابع آب در ایران را ذکر کند.

هدف های روانی - حرکتی

انتظار می رود، دانش آموز پس از پایان درس بتواند، کارهای زیر را انجام دهد:

۱. به موضوع اهمیت آب علاقه نشان دهد.
۲. برای حفاظت آب و عدم بهره برداری نادرست از آن، تبلیغ کند.
۳. دیگران را ارشاد کند تا از آب به درستی استفاده کنند.
۴. دیگران را با محدودیت منابع آب آشنا سازد.
۵. پیامدهای کمبود آب را درک کند.
۶. با توجه به افزایش جمعیت و افزایش مصرف آب، به پیش بینی هایی دست بزند.
۷. منابع آب استان خود را بررسی و آن ها را دسته بندی کند.

هدف های عاطفی

انتظار می رود، دانش آموز پس از پایان درس:

۱. خدای رامپاسگزار باشد که به او آب را ارزانی داشته است.
۲. به مسائل مربوط به آب و مطالعه درباره علل کمبود آب در کشور خود و محدودیت منابع آب شیرین علاقه مند شود.
۳. در مقابل هرگونه مصرف نابه جای آب، عکس العمل نشان دهد.

هدف های فراشناخت

انتظار می رود، پس از پایان درس دانش آموز:

۱. به مطالعه کتاب، روزنامه و مقاله علمی در ارتباط با موضوع آب بپردازد.
 ۲. مقاله ای علمی پیرامون محدودیت منابع آب ارائه دهد.
 ۳. تحقیقی علمی پیرامون منابع آب استان خود انجام دهد.
 ۴. در مورد منابع آب در ایران اظهار نظر کند.
 ۵. بریده های روزنامه و تصویرهای مربوط به مسائل آب را جمع آوری و آن را به صورت مناسب تنظیم کند.
 ۶. با همکاری سایر دانش آموزان، در مورد مسائل آب روزنامه دیواری درست کند.
 ۷. در مورد مسائل آب، نمودار و جدول تهیه کند و آن را به کلاس ارائه دهد.
 ۸. نمودار گردش آب در طبیعت را به شکل مناسب و ابتکاری برای کلاس تهیه و آن را در کلاس نصب کند.
 ۹. جمله ای یا شعری زیبا درباره اهمیت آب بنویسد و آن را در کلاس نصب کند.
- تجزیه های یادگیری
روش های تدریس

در این درس می توان از روش های تدریس: مطالعه موردی، مصاحبه، نمایش فیلم و سایر مواد آموزشی تصویری، پرسش و پاسخ، و بازدید علمی می توان استفاده کرد.

فضاسازی کلاس

۱. برای هر کدام از روش های تدریس باید ترتیبی داد که نحوه استقرار دانش آموزان به بهترین وجه باشد.
۲. در انتخاب رسانه آموزشی متناسب با روش تدریس باید دقت داشت.
۳. لازم است، از انواع عکس و فیلم درباره مسائل آب ایران و جهان، تصویرهایی از مصرف مطلوب یا نامطلوب آب، نقشه پراکنده گی آب و بارش و انواع نمودار استفاده شود.

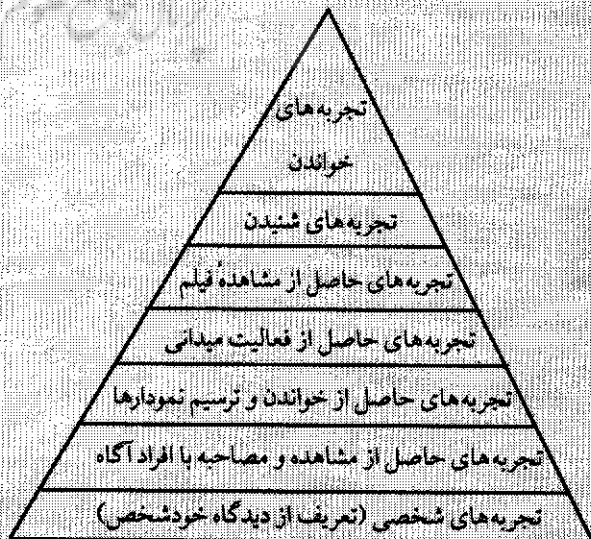
انگیزه سازی

۱. بایک تکه ابر (عروسک منظره ای) می توان توجه دانش آموزان را جلب کرد.
۲. با نمایش فیلم می توان انگیزش لازم را برای توجه به محدودیت منابع آب و گردش آب در طبیعت، در دانش آموزان ایجاد کرد (فیلمی از حالت های مختلف آب و گردش آب در طبیعت).

ارزش یابی

- انتظار می رود، دانش آموز پس از پایان درس بتواند، به سوالات زیر پاسخ دهد:
۱. مشکلات و محدودیت های مربوط به آب را تجزیه و تحلیل کنید.
 ۲. اهمیت آب را در زندگی بنویسید.
 ۳. آب در طبیعت به چه صورت هایی دیده می شود؟
 ۴. گردش آب در طبیعت را توضیح دهید.
 ۵. وضعیت آب های ایران را با میانگین جهانی مقایسه کنید و نتایج آن را بنویسید.
 ۶. نمودارهای مربوط به بارندگی و تبخیر سالانه را برای هر قاره، با استفاده از اطلاعات داده شده ترسیم کنید (نمودار خطی یا ستونی).
 ۷. با توجه به جدول ریزش های جوی، تبخیر واقعی سالانه

نام قاره	بارندگی سالانه / میلیمتر	تبخیر واقعی سالانه / میلیمتر
اروپا	۷۳۴	۴۱۵
آسیا	۷۲۶	۴۲۳
افریقا	۶۸۶	۵۲۷
امریکا	۱۱۵۹	۷۲۴
استرالیا	۷۳۴	۵۱۰
میانگین جهانی	۸۰۰	۴۸۵
ایران	۲۵۵	۱۸۰

- ایران را با میانگین جهانی مقایسه کنید.
۸. دو روش قدیمی و جدید برای بهره‌گیری از منابع آب را در ایران نام ببرید.
 ۹. منابع آب استان خود را دسته‌بندی کنید (از نظر کیفیت آب و انواع بهره‌برداری).
 ۱۰. علت محدودیت منابع آب در ایران را بنویسید.
 ۱۱. برای بهره‌برداری صحیح از منابع آب چه باید کرد؟ راه‌هایی ارائه دهید.
 ۱۲. با توجه به اطلاعات داده شده، نمودار دایره‌ای آن را رسم کنید: میزان آب مصرفی در کشور ما ۹۰ میلیارد مترمکعب است. در بخش کشاورزی، آشامیدنی و صنایع، به ترتیب ۸۰ میلیارد و ۶ میلیارد و ۴ میلیارد مترمکعب می‌باشد.
 ۱۳. تبخیر واقعی چه تفاوتی با تبخیر بالقوه دارد؟ در ایران کدام یک بالاتر است؟ از این تفاوت چه نتیجه‌ای می‌گیرید؟

هدف‌های روانی - حرکتی

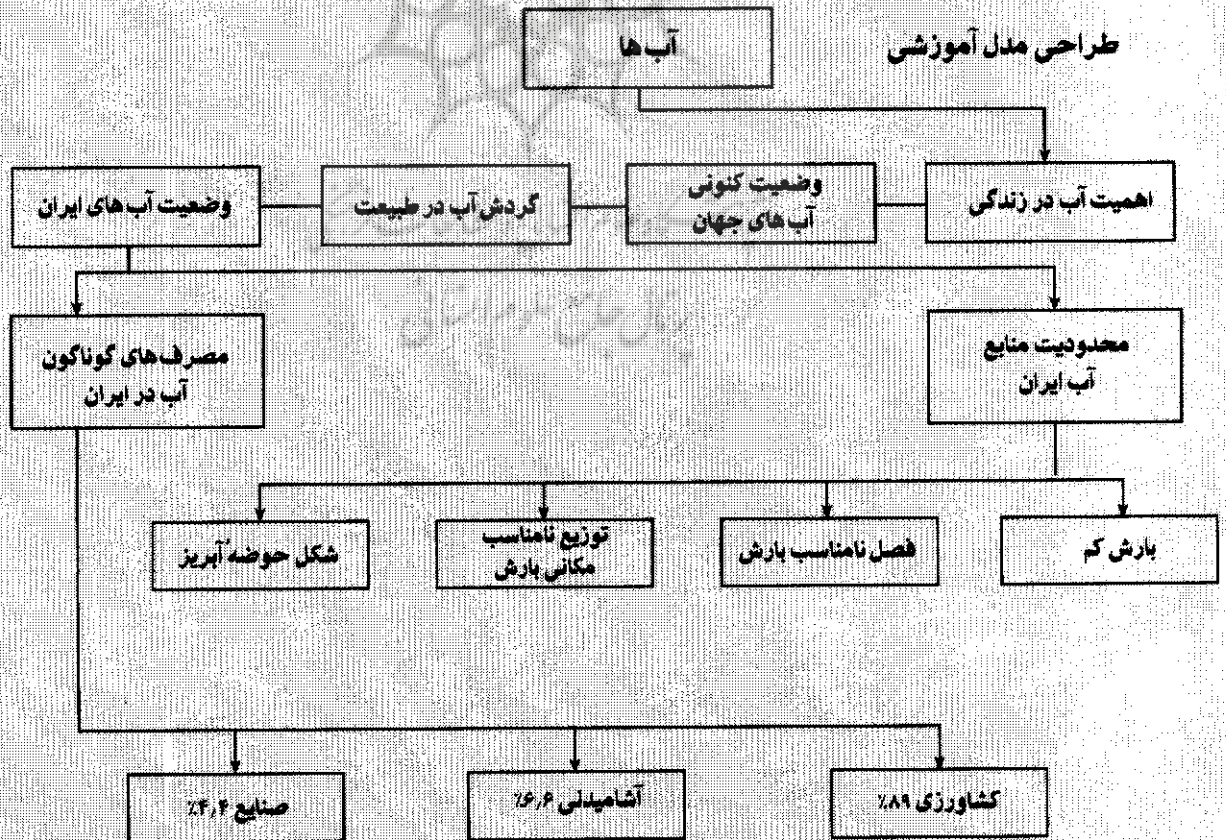
انتظار می‌رود، دانش آموز پس از پایان درس بتواند، این کارها را انجام دهد:

۱. به محدودیت منابع آب و راه‌حل مربوط به آن علاقه نشان دهد.
۲. برای صرفه‌جویی در مصرف آب و بهینه‌سازی آن تبلیغ کند.

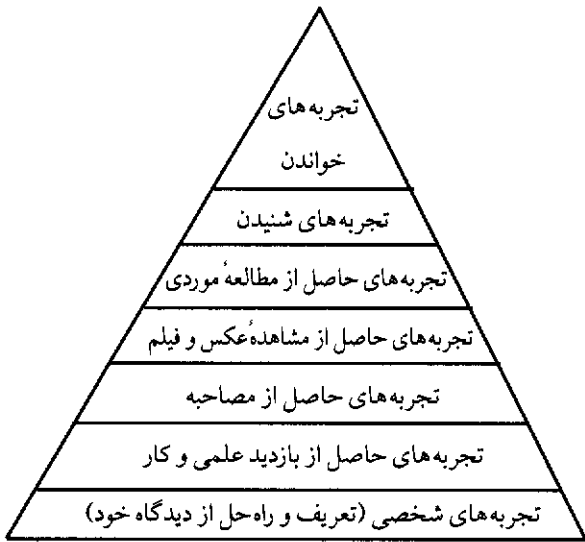
ب) بهره‌برداری از منابع آب هدف‌های شناختی

انتظار می‌رود، پس از پایان درس دانش آموز بتواند:

۱. اخبار و گزارشات مربوط به منابع آب را که از طریق مطبوعات ارائه می‌شوند، تحلیل کند.

تجربه‌های یادگیری

روش‌های تدریس

در این مبحث می‌توان از روش‌های تدریس: مطالعه موردی، نمایش فیلم، پرسش و پاسخ، همیاری، مصاحبه و ایفای نقش بهره برد.

فضاسازی کلاس

۱. برای هر کدام از روش‌های تدریس باید ترتیبی داد که نحوه استقرار دانش‌آموزان به بهترین وجه باشد.
۲. انتخاب رسانه متناسب با روش تدریس باشد و از انواع عکس، فیلم، بریده روزنامه، کتاب درسی و تابلو استفاده شود.

انگیزه‌سازی

- با اقدامات زیر می‌توان توجه و علاقه دانش‌آموزان را برانگیخت:
۱. نمایش فیلمی در مورد آلودگی آب‌ها و یا اسراف در آب.
 ۲. نمایش عکس‌هایی از بهره‌برداری نامناسب از آب در صنعت، کشاورزی و یا مصرف شهری و خانگی.
 ۳. نمایش عکس، کاریکاتور و یا طرح، در زمینه مصرف بهینه آب و یا مسأله کمبود آب و ارزش و اهمیت آن.

ارزش‌یابی

- انتظار می‌رود، دانش‌آموز پس از پایان درس بتواند، به این سوالات پاسخ دهد:
۱. در کدام یک از بخش‌ها بیش از سایرین، در مصرف آب بهره‌برداری نادرست صورت می‌گیرد؟
 ۲. عواملی که باعث هدر رفتن آب در بخش کشاورزی می‌شود،

۳. کسانی را که به مسأله آب و کم‌آبی اهمیت نمی‌دهند، متوجه این مشکل و راه‌حل آن کند.
۴. از چگونگی مصرف آب در مدرسه و منزل خود گزارش تهیه کند.
۵. دیگران را متوجه بحران آب نماید.
۶. برای جلوگیری از آلودگی آب‌ها تبلیغ کند.
۷. برای مصرف بهینه آب راه‌حل‌هایی ارائه دهد و دیگران را به این کار ترغیب کند.
۸. بحران سیاسی کشورها را بر سر مسأله آب، برای دیگران توضیح دهد.

هدف‌های عاطفی

- انتظار می‌رود، دانش‌آموز پس از پایان درس:
۱. به مسأله مربوط به بهره‌برداری از منابع آب علاقه‌مند شود.
 ۲. به مطالعه پیرامون بهره‌برداری نادرست از آب علاقه‌مند شود.
 ۳. به چگونگی تأمین آب آشامیدنی و انتقال آن و سائل مربوطه، علاقه‌مند شود.
 ۴. در مقابل آلودگی آب‌ها متأثر شود و دلسوزی کند.
 ۵. خدای راسپاسگزار باشد که به او آب پاک عنایت فرموده است.
 ۶. به اختلاف بعضی کشورها بر سر آب علاقه‌مند شود.

هدف‌های فراشناختی

- انتظار می‌رود، دانش‌آموز پس از پایان درس بتواند:
۱. به مطالعه کتاب، روزنامه و مقاله علمی درباره بهره‌برداری از منابع آب پردازد.
 ۲. به تهیه مقاله یا تحقیق علمی در ارتباط با بهره‌برداری از منابع آب دست بزند.
 ۳. بریده‌های روزنامه را در مورد بهره‌برداری نادرست از آب‌ها و مسأله آلودگی آب‌ها، جمع‌آوری و تنظیم کند.
 ۴. درباره چگونگی تأمین آب آشامیدنی در محل زندگی خود، گزارش علمی تهیه کند.
 ۵. برای مصرف بهینه آب راه‌حل بدهد.
 ۶. دست به ابداع روش‌هایی برای جلوگیری از اسراف آب بزند.
 ۷. عوامل آلوده‌کننده آب را شناسایی و معرفی کند.
 ۸. در مسابقه مربوط به طراحی برای بهره‌برداری درست از آب‌ها شرکت کند.
 ۹. درباره بهره‌برداری نادرست از آب، بحران آب، و آلودگی آب، روزنامه دیواری تهیه کند (با کمک سایر هم‌کلاسی‌های خود).
 ۱۰. درباره وضعیت و مصرف آب در صنایع گزارش علمی بنویسد و به کلاس ارائه دهد.

۷. چرا بر سر مسأله آب بین کشورها درگیری ایجاد می شود؟
 ۸. راه هایی برای مصرف بهینه آب بنویسید (۳ مورد).
 ۹. منظور از آلودگی آب چیست؟
 ۱۰. راه هایی را که منجر به آلودگی آب می شوند، بنویسید.
 ۱۱. راه حل هایی برای جلوگیری از آلودگی آب بنویسید.

- کدامند؟
 ۳. توضیح دهید، چگونه در بخش کشاورزی آب ممکن است آلوده شود؟
 ۴. برای تأمین آب آشامیدنی شهرها چه مراحل صورت می گیرد؟
 ۵. چگونه در صنعت موجبات آلودگی آب ها فراهم می شود؟
 ۶. به نظر شما، چرا بحران آب پدید آمده است؟

